

Nasjonal marin verneplan - oppstartsmelding for Rødberg

Rødberg er ett av 36 kandidatområder som skal utredes med utgangspunkt i tilrådinger fra Rådgivende utvalg for marin verneplan jf. føringer gitt av Miljøverndepartementet i samråd med Fiskeri- og kystdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet. Rødberg er ett av 17 kandidatområder som er klarert for oppstart i første pulje gjennom forvaltningsplanen for Norskehavet.

Denne oppstartsmeldingen markerer starten på en planprosess som vil ende opp i et konkret høringsforslag som vil bli sendt berørte parter på formell høring. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag er ansvarlig for planprosessen innen rammer satt av Direktoratet for naturforvaltning. Arbeidet skjer i tett samarbeid med Fiskeridirektoratet sentralt og regionalt. Rammene for arbeidet er nærmere omtalt i generell del av oppstartsmeldinga.

Området inngår i kategori 2 – Strømrrike lokaliteter, og ligger i Vestnorsk subprovins.

Areal, geografisk plassering og avgrensning

Planområdet er 16 km² og ligger i Rissa kommune i Sør-Trøndelag fylke. Rødberg ligger på nordsiden av Trondheimsfjorden, i overgangen mellom det ytre og midtre fjordavsnittet.

Det vurderes som aktuelt å inkludere tidevannssonen innefor det eksisterende Grønningsbukta naturreservat, samt i deler av Prestbukta. På grunn av tettheten av naust på parseller av eiendommene 11/1-4 i Prestbukta, synes det mest aktuelt å vurdere tidevannssonen vest for denne bygningsmassen. For øvrige deler av området foreslås det at vernegrensen trekkes utenfor grensen for privat grunn (marbakken eller 2 meters dyp).

Planområdet er vist på vedlagte kart.

Verneverdier og -formål

Verneverdiene er særlig knyttet til hardbunnslokalitetens spesielle og artsrike flora og fauna, og da særlig korallrevet. Bergskråningene er tett besatt med både hexa- og octokoraller med mellomliggende partier som delvis består av døde koraller og korallgrus. Området har det største mangfoldet av flora og fauna i Trondheimsfjorden. Her finnes både sørlige og nordlige arter som overlapper med sine utbredelsesgrenser her. Minst 15 av de 17 kjente norske korallartene er påvist, sammen med en artsrikdom av mollusker, børstemark, krepsdyr, pigghuder og sekkedyr. 2/3 av de marine artene i Trondheimsfjorden finnes her. De sterke undervannsstrømmene som vesentlig går i vestlig retning, fører med seg både organisk materiale og plankton og bidrar til det rike dyrelivet på denne lokaliteten. Verneverdiene er således knyttet til det undersjøiske landskapet, og da særlig de rike korallforekomstene. Men også hele bergskråningen, fra de grunnere områdene og ned til de større dypene, med sitt rike og varierte dyre- og planteliv utgjør en del av verneverdiene. Området har i tillegg verdifulle gruntvannsområder. Området har stor forskingsmessig verdi.

Verneformålet knytter seg til å ta vare på de spesielle geologiske strukturene og det rike dyrelivet inklusiv forekomster av korallrev, grunne spektakulære forekomster av koraller og andre arter, og gruntvannsområder.

Geologiske, fysiske og biologiske forhold

Rødberg/Rødbergneset ligger mellom Grønningsbukta og Prestbukta og er en spesiell hardbunnslokalitet med korallforekomster. Fra Rødbergneset går det en bratt undersjøisk fjellrygg ned til mer enn 500 m dyp. Denne fortsetter som en mindre bratt rygg ca. 2 km sørover fra Rødberg. Hardbunnsområdet ligger i skråningen og langs ryggen ned til ca. 400

m dyp. Fra 400 m dyp og ned mot den flate fjordbunnen går bunn sedimentene gradvis over i grus og leire.

I tillegg kan man også trekke frem de viktige våtmarksområdene som utgjøres av Grønningsbukta naturreservat og Prestbukta (ikke vernet). Disse to områdene som er atskilt av Rødbergheset må ses i sammenheng, og er svært viktige strand- og gruntvannsområder av ornitologisk verdi. Her finnes driftvoller, strandeng og strandsump, som alle er sterkt marint påvirkede naturtyper. Noe lengre øst finner man de rike strandbergene ved Stakken. Disse er vurdert som viktige, og utgjør en naturlig forlengelse på land av den undersjøiske bergskråningen som er hovedverneformålet i marin verneplan.

Kulturminner

Det er ikke registrert kjente kulturminner i området, som inngår i et av de prioriterte marinarkeologiske områdene, PRIMAT 4320, som omfatter innseilingen til Trondheim. Det har vært høy seilingsfrekvens i området, som likevel ikke regnes som spesielt forlisutsatt.

Brukerinteresser

Næringsinteresser og tekniske inngrep

Det er begrenset fiskeri- og havbruksaktivitet innenfor området. Det har tidligere vært et notfiske etter sild men dette har ikke vært åpnet de siste årene. I henhold til forskrift av 10.09.1996 med hjemmel i saltvannsfiskeloven er sildefiske forbudt i deler av det planlagte verneområdet, men det er åpnet for et begrenset garnfiske. Det foregår noe uerfiske. På Rødbergheset ligger det et landbasert anlegg for produksjon av torskeyngel.

I Grønningsbukta naturreservat finnes ett naust innenfor reservatgrensen, i tillegg til noen få like utenfor grensen.

I området ligger Rødberg fiskerihavn. Der er en fyrlykt, hovedskipsled og biled som krysser området, samt en led inn til Rødberg fiskerihavn. På Bekkjaneset ligger en småbåthavn. Det finnes også et båthotell i tilknytning til dette.

Museet Kystens Arv i Prestbukta har et kaianlegg ved utløpet av Prestelva i tilknytning til driften. I tillegg finnes åtte naust langs Prestbukta, hvorav syv befinner seg helt øst i området (gnr. 11, bnr. 1-4).

Bruk i forskningssammenheng

Rødberg er en "klassisk" forskningslokalitet og mange nye arter for vitenskapen er beskrevet fra Rødberg. Konservator Vilhelm Storm ved Det Kgl. Norske Vitenskabers Selskab begynte undersøkelser i Trondheimsfjorden i 1872 og drev innsamling nesten hver sommer frem til 1900 langs Rødbergryggen. Han fant en rekke av de norske korallartene i bergskråningene sammen med en stor artsrikdom av organismer fra andre grupper. Konservatorene Ole Nordgård og Carl Dons fortsatte undersøkelsene på Rødberg fra 1921. Mange utenlandske forskere besøkte lokaliteten og bidro til beskrivelsen av faunaen.

I de senere årene har Rødberg vært brukt som lokalitet for spesielle forskningsprosjekter av forskere fra Trondhjem biologiske stasjon. En forsiktig innsamlingspolitikk har vært benyttet og man har ikke samlet materiale til undervisning fra denne lokaliteten.

Eksisterende vern

Grønningsbukta naturreservat ligger i det planlagte marine verneområdet, opprettet ved Kgl. Res. 23.12.1983 og revidert 30.08.1990. Reservatet har et totalareal på ca. 588 dekar, hvorav 490 dekar er vannareal. Verneformålet er her knyttet til våtmarksområdets plante- og dyreliv, da spesielt strandenger og fugleliv.

Grønningsbukta naturreservat er et svært viktig strand- og gruntvannsområde med høy ornitologisk verdi. Det fungerer som raste- og overvintringsplass for vannfugl. 86 fuglearter er registrert her, hvorav 18 andefuglarter og 22 vadefuglarter. Flere sjeldne arter er registrert. Bukta er også hekkeplass for strandfugler, bl.a. gravand, sandlo og rødstilk. Den er myteplass for ærfugl og sjøorre. I følge Baadsvik (1974) finnes også verneverdige strandenger med artsrik flora og mange vegetasjonstyper i området. Strandlinja er ca. 700 m lang. Vegetasjonen er variert, med ulike strandengtyper, bl.a. mudderbunn med salturt, saltsiv- og rødsvingelenger og driftvollvegetasjon. Av arter kan nevnes salturt, saftmjelde, saltbendel, saltsiv, strandrug og fjæresaltgras. En fyldig beskrivelse og avgrensing finnes i Baadsvik (1974). Kristiansen (1988) beskriver området slik: Noe eksponert i den sørlige og nordlige del av området, stedvis beskytta av låg grusvoll i den sentrale del av stranda. Strandengkompleks med brakkvassenger, dammer pøler og saltpanner. Stein- og grusforstrand med relativt svakt utvikla driftsvollsoner. Vernevurdering: Artsrikt område med stor variasjon i plantesamfunn. Området har stor pedagogisk verdi og må sees i sammenheng med lokaliteten Prestbukta .

Planområdet ligger i Trondheimsfjorden, som ble vedtatt som nasjonal laksefjord av Stortinget 25.02.2003. Statusen som nasjonal laksefjord innebærer at det ikke kan opprettes nye oppdrettslokaliteter for laksefisk i fjorden.

På østsiden av Rødbergeset ligger Prestbukta, som ikke er omfattet av eksisterende vern. Imidlertid er det aktuelt å vurdere å inkludere gruntvannsområder her i marin verneplan. Prestbukta er vurdert som et svært viktig strand- og gruntvannsområde av ornitologisk verdi; og er raste- og overvintringsplass for mange arter av vannfugl. Området utgjør et av de rikere gruntvannsområdene i Trondheimsfjorden og vurderes til regional verdi. 86 fuglearter er registrert her hvorav 18 andefuglarter og 22 vadefuglarter. Flere sjeldne arter er registrert. I elveosen hekker gravand og det er en viktig myteplass for ærfugl og sjøorre (Habberstad & Sørensen 1995). Området må sees i sammenheng med lokaliteten Grønningsbukta naturreservat, og Prestbukta må anses som minst like viktig som fuglebiotop.

Plansituasjon

Sjøområdene innenfor arbeidsgrensene for marin verneplan er i kommuneplanens arealdel for Rissa kommune for perioden 1997-2008 båndlagt i påvente av marin verneplan. De tilstøtende sjøområdene som også ligger innenfor forslaget til marint verneområde er imidlertid lagt ut som FFANF-område.

Fylkesdelplan for kystsoneforvaltning fra 2000 nevner ikke Rødberg spesielt, men trekker frem en rekke generelle trusler mot marine verneverdier, som for eksempel bunntørling, oppdrett, masseuttak og forurensning.

Referanseområde

Referanseområder skal tjene som grunnlag for å sammenligne status og utvikling i påvirkede områder med områder med ingen eller liten påvirkning. Rådgivende utvalg for marin verneplan har foreslått området som supplerende område for forskning og undervisning i tilknytning til generelle referanseområder.

Aktuelle virkemidler

Et utgangspunkt for vurdering av virkemidler er tilrådingene fra Rådgivende utvalg for marin verneplan mht. verneverdier og -formål, og forslag til mulig anvendelse av lovverk fra DN og direktoratsgruppen. Det ble foreslått at naturvernloven og vernekategorien naturreservat vurderes. Naturvernloven er nå avløst av den nye naturmangfoldloven. Etter denne loven er det aktuelt å vurdere Rødberg som marint verneområde i henhold til naturmangfoldloven § 39. Alternativt vil beskyttelse av området ved bruk av havressursloven, akvakulturloven og havne- og farvannsloven, jf. den generelle oppstartsmeldingen, også bli vurdert.

Mulige virkninger av verne-/beskyttelsesforslaget

Restriksjonsnivå i forhold til ulike aktiviteter skal utredes nærmere i den videre prosessen med utgangspunkt i tilrådingene fra Rådgivende utvalg for marin verneplan.

Rådgivende utvalg har foreslått Rødberg som supplerende område for forskning og undervisning, og har i den forbindelse trukket frem den undersjøiske fjellskrånningen med korallrev og annen fastsittende fauna. Dette kan tilsi en noe restriktiv holdning til aktiviteter som kan tenkes å påvirke verneverdiene i området.

Det er særlig viktig å beskytte området mot tekniske og fysiske inngrep som kan endre de geologiske og fysiske forholdene som igjen er avgjørende for det rike dyrelivet. Det legges opp til at uttak og deponering av masse skal være forbudt. Fritidsfiske, friluftsliv og turisme i moderat omfang anses ikke å utgjøre noen trusler mot verneverdiene. Fritidsfiske med passivt redskap, med unntak av garn og line, bør således tillates. Fiske med garn og line kan ødelegge koraller, og restriksjoner bør vurderes. Fiske med redskap som slepes langs bunnen (bunntål) eller berører bunnen (snurrevad) bør være forbudt i området, da dette vil komme i direkte konflikt med verneformålet. Sportsdykking er en populær aktivitet på hardbunnslokaliteter flere steder i Trondheimsfjorden. Da korallene på Rødberg befinner seg på relativt store dyp, anses det ikke nødvendig med begrensninger på slik aktivitet. Imidlertid bør man av hensyn til øvrig bunnfauna overvåke omfang og påvirkning, for eksempel ved at forvaltningsmyndigheten varsles eller konsulteres før slik aktivitet foregår i verneområdet.

Tangskjæring er ikke tillatt i Grønningsbukta naturreservat, og det er naturlig at dette forbudet også gjennomføres i eventuelle øvrige områder som inkluderes i vernet.

Det finnes et landbasert anlegg for produksjon av torskeyngel på Rødbergeneset, og det anses for uproblematisk at dagens (2008) aktivitetsnivå her videreføres, med de utslippstillatelser som foreligger. Det foregår i dag ingen sjøbasert oppdrettsvirksomhet i det aktuelle området. Det er ønskelig å unngå oppdrettsvirksomhet i sjøen i området. Dette fordi Rødberg kan tjene som et viktig referanseområde som upåvirket av slik aktivitet. Områdets betydning for forskning og muligheten for lange tidsserier i overvåkingen av havbunnen her må trekkes frem i denne sammenheng. Hele verneområdet bør således kunne tjene som referanseområde.

Kaianlegget til Museet Kystens Arv ved utløpet av Prestelva bør kunne drives som tidligere. Museet kan dessuten være en viktig arena for informasjon og eventuell tilrettelegging i tilknytning til verneområdet.

Konsekvensene av beskyttelsesforslaget for Rødberg skal belyses nærmere gjennom den ordinære planprosessen, som bl.a. vil omfatte møter med berørte parter og offentlig høring.

Forvaltning

Forvaltningsplan

Det vil bli utarbeidet forvaltningsplaner for områdene i planen. Disse vil vise tiltak for å fremme formålet med vernet, og de vil presisere hvordan verneforskrifter og andre beskyttelsestiltak skal praktiseres.

Forvaltningsmyndigheter

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter naturmangfoldloven. Fiskeridirektoratet vil ha ansvaret for forvaltning etter havressursloven og akvakulturloven. For forvaltning etter havne- og farvannsloven vil Kystverket være ansvarlig myndighet. (Det tas sikte på at ny lov kan tre i kraft 1. januar 2010).

Det vil bli lagt opp til ulike prosesser for å involvere berørte myndigheter, organisasjoner og næringsutøvere i forvaltningen av områdene.